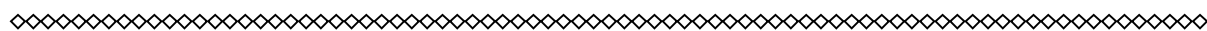

УДК 35.072.2+323.2

DOI: 10.34132/pard2022.17.12

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Гончарук В. В., аспірант, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна.

В статті автор розкриває важливу умову успіху публічного управління – це активна участь громадянського суспільства в усіх аспектах суспільно-політичного життя держави, що позитивно впливає на успішний розвиток суспільної демократії, зниження рівня таких соціально негативних явищ, як корупція, бідність, нетерпимість, екстремізм.

На думку автора статті, активна співпраця громадськості та влади допомагає побудувати суспільство, де люди довірятимуть одне одному і здатні спільними зусиллями вирішувати соціальні проблеми.

Метою статті є аналіз стану нормативно-правового регулювання та інституційного забезпечення взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства на сучасному етапі розвитку суспільства та суспільно-владних відносин. Адже питання взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства є одним з ключових питань суспільства упродовж всього його періоду існування. Від такої взаємодії залежить легітимність державної влади, її зміст та стабільність. Розвиток Української держави характеризується модернізацією всіх соціальних інститутів, що включені в процес демократичних перетворень. Однак ці зміни здійснюються нелегко

та навіть пекельно, оскільки разом із пандемією супроводжуються боротьбою із зовнішнім ворогом – Російською Федерацією, яка здійснила 24 лютого 2022 р. підступний напад на Україну, розв’язала повномасштабну війну на території нашої держави, окупувавши й анексувавши у 2014 році Крим та частини Донецької й Луганської областей. Разом із тим спротив, що демонструє українське суспільство агресору, солідаризували навколо себе всі демократичні країни світу, і цей факт підкреслює незмінність курсу України на демократію, членство в ЄС та НАТО, яке громадянське суспільство активно підтримує. Тож зазначеним модернізаційним процесам розвитку України сприяють глобалізаційний рух, розвиток єдиного інформаційного простору, інноваційна, громадська активність суспільства.

Ключові слова: *громадянське суспільство, органи державної влади, інноваційність, інститути громадянського суспільства, нормативно-правове регулювання, воєнний стан, соціальне партнерство, взаємодія.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Успіх публічного управління залежить від взаємодії влади та громадянського суспільства в усіх аспектах суспільно-політичного життя держави, що позитивно впливає на успішний розвиток суспільної демократії, зниження рівня таких соціально негативних явищ, як корупція, бідність, нетерпимість, екстремізм. Активна співпраця влади та громадськості допомагає розбудові громадянського суспільства, в якому люди довірятимуть одне одному і здатні спільними зусиллями вирішувати соціально-економічні проблеми. Тож аналіз нормативно-правового регулювання та інституційного забезпечення взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства (далі – ІГС), на сучасному етапі розвитку суспільства та суспільно-владних відносин є однією з важливих проблем в умовах воєнної агресії росії в Україні. Від рівня взаємодії залежить легітимність державної влади, її зміст та стабільність. Адже в довоєнний період розвиток Української держави характеризується

модернізацією всіх соціальних інститутів, що включені в процес демократичних перетворень. Однак ці зміни здійснюються нелегко, оскільки разом із пандемією відбуваються жорстка боротьба із зовнішнім ворогом – Російською Федерацією, яка здійснила 24 лютого 2022 р. підступний напад на Україну, розв'язала повномасштабну війну на території нашої держави.

Активність і ступінь залучення суб'єктів громадянського суспільства до вирішення проблем, пов'язаних із подоланням наслідків війни, залежить від того, в якому стані знаходиться держава, і чи може вона виконувати свої функції. В умовах воєнного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод людини і громадянина із зазначенням строку дії цих обмежень (стаття 64 Конституція України). Окрім цього, існують ризики маніпулювання громадською думкою, нехтування необхідними процедурами і прийняття потрібних рішень чи дій на урядовому рівні. Ураховуючи зазначене, нагальним залишається завдання громадського контролю та моніторингу ситуації в державі.

Розглядати взаємодію органів державної влади та інститутів громадянського суспільства варто за принципом: проблема – спосіб вирішення, при цьому влада має безперешкодно надавати доступ громадянському суспільству для здійснення громадського контролю такої діяльності. В такому разі ефективність державного управління значно підвищується.

В умовах війни, громадянське суспільство відіграє ключову роль, оскільки його інститути займаються важливими питаннями для збереження суверенітету й територіальної цілісності держави. Водночас перед владою постає можливість нехтування думкою громадян. Тому представникам громадянського суспільства необхідно працювати системно та злагоджено, щоб ці атаки на права та свободи стримувати та мінімізувати.

Увага до взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства в умовах воєнного стану збільшується, оскільки має на меті забезпечення ефективної співпраці задля пришвидшення Перемоги України та подолання руйнівних наслідків війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства потребує ґрунтовних досліджень та відповідного адміністративно-правового оформлення, особливо в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови держави. Теоретичною основою дослідження є наукові праці таких зарубіжних вчених як: К. Allen, G. Almond, A. Arato, R. Aron, F. Braudel, Y. Habermas, T. Gabler, F. von. Hayek, E. Gellner, J. Le Hoff, R. Dahrendorf, J. Keen, D. Osborn, C. Popper, A. Toynbee, A. Turenne, G. Schmidt та ін.

Серед праць українських вчених, які вивчають питання демократизації суспільно-владних відносин, проблемами публічного управління сутності та функціонування громадянського суспільства, є праці В. Андрущенко, В. Бакуменка, В. Бебика, Т. Бутирської, О. Валевського, В. Голуб, В. Горбатенко, О. Зубчика, Н. Лікарчук, В. Копійки, Н. Нижник, М. Пірен, Ф. Рудича, О. Пухкала, С. Серьогіна, А. Рачинського та ін. Науковий і практичний інтерес до питання взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства зумовлений зростанням ролі громадянина в житті країни в умовах подальшої демократизації українського суспільства і державності, розвитку інформаційного суспільства. Це головний чинник збереження рівноваги, рівноправності, взаємної відповідальності у відносинах особи, суспільства і держави з метою налагодження партнерських відносин.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз стану нормативно-правового регулювання та інституційного забезпечення взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства на сучасному етапі розвитку суспільства та суспільно-владних відносин.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із перших нормативно-правових актів, яким в Україні започатковувався процес співпраці органів державної влади та громадянського суспільства є Указ Президента України від 11 квітня 2001 року № 245/2001 «Про Комісію зі сприяння розвитку громадянського суспільства» яким, «з метою сприяння прискоренню процесів становлення та розвитку в Україні інститутів громадянського суспільства, на підтримку

ініціативи широких кіл громадськості» було утворено Комісію зі сприяння розвитку громадянського суспільства при Президентові України [1].

В подальшому, Указом Президента України від 7 жовтня 2002 року № 898/2002 Комісію зі сприяння розвитку громадянського суспільства було перейменовано у Комісію сприяння демократизації та розвитку громадянського суспільства, а до її основних завдань віднесено:

- забезпечення узгодженості дій щодо проведення політичної реформи і проведення відповідних консультацій між об'єднаннями громадян та органами державної влади для досягнення консенсусу в цій сфері;

- сприяння формуванню інститутів громадянського суспільства на засадах політичної та ідеологічної багатоманітності, організації і проведенню громадянських форумів у регіонах України та всеукраїнського громадянського форуму;

- підготовка пропозицій щодо залучення громадськості до здійснення контролю в усіх сферах функціонування держави, сприяння реалізації зусиль об'єднань громадян, що спрямовані на запобігання порушенням законодавства у соціально-політичній сфері;

- сприяння становленню суспільного телерадіомовлення, що ґрунтується на широкому представництві різних верств суспільства [2].

Одним із ключових документів, який на тривалий період визначив механізми співпраці органів влади та інститутів громадянського суспільства стала Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. №1378 «Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», якою було затверджено Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, утворено Громадську раду при Кабінеті Міністрів України та затверджено Положення про Громадську раду при Кабінеті Міністрів України, а також затверджено Типове положення про громадську раду при центральному, місцевому органі виконавчої влади [3].

Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики (далі – Порядок-2004) визначив основні вимоги до організації і проведення ОВВ консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, а також встановив перелік питань щодо яких консультації з громадськістю проводяться в обов'язковому порядку (проекти НПА, які стосуються прав, свобод і законних інтересів громадян; проекти державних і регіональних програм економічного, соціального і культурного розвитку, рішень щодо ходу їх виконання; звіти головних розпорядників коштів Державного бюджету України про витрачання бюджетних коштів за минулий рік; інформації про роботу КМУ, центральних і місцевих органів виконавчої влади, (далі – ОВВ)).

Для координації заходів, пов'язаних з проведенням консультацій з громадськістю та моніторингу врахування громадської думки, документ передбачав утворення при ОВВ консультативно-дорадчих органів – громадських рад, які діють на підставі положень, що затверджуються цими органами. До складу громадських рад мали включатися представники громадських організацій, професійних спілок та інших об'єднань громадян, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації.

Крім того, Порядок-2004 встановлював вертикальну ієрархію інститутів громадянського суспільства. Так, п. 6 Порядку було передбачено, що громадська рада при Кабінеті Міністрів України надає громадським радам при ОВВ методичну допомогу з питань, пов'язаних з організацією та проведенням консультацій з громадськістю та розробленням за їх результатами узгоджених пропозицій щодо формування та реалізації державної політики, забезпечення соціально-економічного розвитку, з інших питань, пов'язаних з проведенням консультацій з громадськістю.

Важливим було визначення Порядком-2004 форм консультацій з громадськістю, які могли проводитися у формі публічного громадського обговорення (безпосередня форма) та у формі вивчення громадської думки (опосередкована форма).

Порядок-2004 також передбачав складання ОВВ щороку орієнтовного плану проведення консультацій з громадськістю

(мав затверджуватися до початку року) на підставі пропозицій, підготовлених громадською радою з урахуванням основних завдань, визначених Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, Державною програмою економічного і соціального розвитку України, планом законопроектних робіт та іншими документами, а також результатів проведення попередніх консультацій з громадськістю.

Наступним важливим кроком у розбудові механізмів співпраці органів влади з ІГС стало прийняття Кабінетом Міністрів України розпорядження від 21.11.2007 року №1035-р «Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства» (далі Концепція – 2007) [10]. Зазначеним документом сприяння розвитку громадянського суспільства було визначено однією із найважливіших умов становлення України як демократичної, правової і соціальної держави, а ефективність взаємодії органів влади з ІГС, що повинна базуватися на партнерстві, взаємозацікавленості у досягненні цілей, пов'язано з демократизацією усіх сфер державного управління, забезпеченням прав і свобод людини та громадянина.

Концепція-2007 визначила принципи взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства (соціальне партнерство; забезпечення рівних можливостей; взаємовідповідальність; відкритість та прозорість; розроблення і впровадження ефективного механізму налагодження комунікацій з громадськістю; надання ІГС інформації про діяльність ОВВ, за винятком тієї, що відповідно до законодавства становить державну таємницю; проведення роз'яснювальної роботи щодо доцільності розроблення проектів рішень та їх прийняття; сприяння висвітленню проектів ефективного співробітництва ОВВ з ІГС, питань розвитку громадянського суспільства у ЗМІ; участь ІГС у формуванні та реалізації державної політики; залучення ОВВ інститутів громадянського суспільства як зацікавлених сторін до управління державними справами; невтручання; визнання ОВВ різних видів діяльності ІГС; ефективність процесу взаємодії).

Також, Концепцією-2007 було вперше нормативно визначено форми взаємодії ОБВ з ІГС:

– «участь ІГС у розробленні та обговоренні проектів нормативно- правових актів з питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави, інтересів широких верств населення, прав і свобод людини та громадянина»;

– «здійснення ІГС контролю за діяльністю ОБВ щодо розв'язання проблем, що мають важливе суспільне значення, у формі громадського моніторингу»;

– «підготовка та виконання рішень, експертизи їх ефективності, подання органам виконавчої влади експертних пропозицій»;

– «надання ІГС соціальних послуг відповідно до укладених договорів»;

– «утворення спільних консультативно-дорадчих та експертних органів, рад, комісій, груп для забезпечення врахування громадської думки у формуванні та реалізації державної політики»;

– «співпраця ОБВ з ІГС з питань підготовки та перепідготовки кадрів, спільного навчання державних службовців та представників ІГС навичок ефективної взаємодії, ознайомлення широких верств населення з формами його участі у формуванні та реалізації державної політики»;

– «моніторинг і аналіз ОБВ громадської думки, забезпечення своєчасного публічного реагування на пропозиції та зауваження громадськості»;

– «виконання спільних проектів інформаційного, аналітично-дослідницького, благодійного і соціального спрямування» [4].

Важливою стороною Концепції-2007 була наявність в тексті документа очікуваних результатів від її реалізації (забезпечення подальшого розвитку ІГС та зміцнення інститутів ІГС; налагодження комунікації між ОБВ та ІГС; підвищення рівня громадянської культури суспільства; активізація участі громадян у діяльності ІГС, формуванні та реалізації державної політики; розвиток волонтерського руху, благодійництва і меценатства).

Також, Концепція-2007 передбачала моніторинг її реалізації (що мав здійснюватися ОБВ та ІГС спільно або самостійно), у

рамках якого мало проводитися опитування громадської думки, аналіз пропозицій і зауважень громадськості та реалізуватись інші заходи для визначення ефективності виконання ОВВ основних завдань Концепції).

Розвиток співпраці органів влади та ІГС знайшов своє подальше відображення у затвердженому Кабінетом Міністрів Плані заходів щодо реалізації у 2008 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства (Розпорядження КМУ від 28.05.2008 № 784-р) [5]. План, який складався з 24 пунктів, передбачав удосконалення нормативно-правової бази з питань розвитку громадянського суспільства, діяльності інститутів громадянського суспільства, доступу громадян до інформації, включаючи розроблення і подання на розгляд КМУ проектів законів України: «Про доступ до інформації», «Про внесення змін до деяких законів України з питань реєстрації юридичних осіб» (щодо спрощення процедури проведення реєстрації об'єднань громадян), «Про участь громадськості у формуванні та реалізації державної політики, вирішенні питань місцевого значення», Адміністративно-процедурного кодексу України, а також проекту нормативно-правового акта про порядок проведення громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади.

План також передбачав проведення громадських слухань з актуальних питань розвитку громадянського суспільства, запровадження моніторингу ефективності надання органами виконавчої влади інформаційних послуг на офіційних веб-сайтах, сприяння діяльності громадських рад, забезпечення вивчення і проведення аналізу громадської думки стосовно діяльності ОВВ (у тому числі через проведення опитувань громадськості, моніторингу оприлюднених у ЗМІ зауважень і пропозицій ІГС та окремих громадян, врахування зазначених зауважень і пропозицій та публічне реагування на них) та ряд інших заходів, спрямованих на залучення ІГС до участі в управлінні державними справами, наданні соціальних послуг, проведенні наукових досліджень з питань розвитку ІГС, підготовці, впровадженні освітніх програм, проведенні роз'яснювальної роботи.

На виконання відповідних пунктів Плану заходів щодо реалізації у 2008 році «Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства» центральними органами влади було ухвалено власні нормативно-правові акти (табл. 1.).

Таблиця 1

Перелік нормативно-правових актів, ухвалених органами влади на виконання Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС

№ з/п	Назва НПА	Орган, який здійснює НПЗ; назва, дата ухвалення та номер
1	2	3
1	Про виконання плану заходів щодо реалізації у 2008 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС	МОЗ України; Наказ, 22.10.2008 №601
2	Про проведення електронних консультацій з громадськістю на веб-сайті «Громадянське суспільство і влада»	Мінекономіки; Наказ, 01.04.2009 №296
3	Щодо проведення електронних консультацій з громадськістю на сайті «Громадянське суспільство і влада»	Мінжитлокомунгосп; Наказ, 02.04.2009 №87
4	Щодо проведення електронних консультацій з громадськістю на сайті «Громадянське суспільство і влада»	Міністерство юстиції України; Наказ, 13.04.2009 №324/7
5	Про затвердження річного плану заходів з реалізації Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС	Мінжитлокомунгосп; Наказ, 22.04.2009 №115
6	Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства на 2009 р.	НКРЕ; Наказ, 28.04.2009 №323

продовження таблиці 1

7	Про затвердження Плану заходів Держкомтелерадіо з реалізації Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства на 2009 рік	Держкомтелерадіо України; Наказ, 28.04.2009 №168
8	Про затвердження Плану заходів щодо реалізації у 2009 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС	Мінекономіки; Наказ 29.04.2009 №411
9	Про організацію проведення електронних консультацій з громадськістю на урядовому веб-сайті «Громадянське суспільство і влада»	НКРЕ; Наказ, 29.04.2009 №333
10	Про затвердження Плану заходів Держмитслужби України щодо реалізації у 2009 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС	Держмитслужба України; Наказ, 30.04.2009 №408
11	Про затвердження річних планів заходів Міністерства юстиції України щодо реалізації у 2009 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС	Міністерство юстиції України; Наказ, 05.05.2009 №373/7
12	Про проведення електронних консультацій з громадськістю на урядовому сайті «Громадянське суспільство і влада»	НКРЗ; Рішення, 14.05.2009 №1505
13	Про затвердження плану заходів щодо реалізації у 2009 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС	МОЗ України; Наказ, 22.05.2009 №348
14	Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції сприяння Національною комісією регулювання електроенергетики України розвитку громадянського суспільства на 2009 р.	НКРЕ; Наказ, 06.2009 №436

продовження таблиці 1

15	Щодо затвердження Плану заходів Державної судової адміністрації України з реалізації у 2009 році Концепції сприяння розвитку ГС	ДСА України; Наказ, 30.06.2009 №71
16	Про затвердження Плану заходів Держкомтелерадіо з реалізації Концепції сприяння ОБВ розвитку ГС на 2009 рік	Держкомтелерадіо України; Наказ, 30.06.2009 №234
17	Про внесення змін до Плану заходів Міністерства юстиції України щодо реалізації у 2009 році Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС	Міністерство юстиції України; Наказ, 30.06.2009 №578/7
18	Щодо затвердження плану заходів Мінпромполітики України з реалізації Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС на 2009 рік	Мінпромполітики; Наказ, 01.07.2009 №439
19	Про затвердження Плану заходів з реалізації Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку ГС у 2009 році	Мінжитлокомунгосп; Наказ, 14.09.2009 №282
20	Про внесення змін до Орієнтовного плану консультацій з громадськістю в НКРЕ України на 2009 р. та Плану заходів з реалізації Концепції сприяння НКРЕ України розвитку ГС на 2009 р.	НКРЕ; Наказ, 21.10.2009 №623
21	Про внесення змін до Орієнтовного плану консультацій з громадськістю в НКРЕ України на 2009 рік та Плану заходів з реалізації Концепції сприяння НКРЕ України розвитку ГС на 2009 рік	НКРЕ; Наказ, 30.10.2009 №634

Джерело: узагальнено автором

Слід зауважити, що окрім нормативно-правових актів, які унормовували діяльність ІГС, а також механізми їх взаємодії з органами влади загалом, більшість ІГС підпадали під дію

законодавчих актів у певній сфері правового регулювання. Так, Закон України від 1 грудня 1998 р. №281-XIV «Про молодіжні та дитячі громадські організації» визначав особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій та державні гарантії забезпечення їх діяльності [6]. Закон України від 16 вересня 1997 р. №531/97-ВР «Про благодійництво та благодійні організації» визначав загальні засади благодійництва, забезпечував правове регулювання відносин, спрямованих на розвиток благодійної діяльності, гарантування державної підтримки її учасникам, створення умов для діяльності благодійних організацій відповідно до законодавства України [7]. Закон України від 7 жовтня 1997 р. №554/97-ВР «Про професійних творчих працівників та творчі спілки» встановлював правовий статус професійних творчих працівників, правові, соціальні, економічні та організаційні засади їх діяльності у галузі культури та мистецтва [8].

Закон України 15 вересня 1999 року №1045-XIV «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» визначає особливості правового регулювання, засади створення, права та гарантії діяльності професійних спілок [9]. Законом України від 24 травня 2001 року №2436-III «Про організації роботодавців» визначались правові, соціальні, економічні, організаційні засади створення та функціонування організацій роботодавців, форми та напрями їх діяльності, принципи їх взаємодії з ОДВ та ОМС, професійними спілками, їх об'єднаннями, іншими об'єднаннями громадян [10]. Закон України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» від 16 квітня 2009 р. №1275-VI визначає правові засади організації і діяльності асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань, їх взаємовідносин з державними органами та органами місцевого самоврядування [11].

Важливість подальшого становлення в Україні громадянського суспільства, налагодження ефективного механізму взаємодії ІГС з державними органами та органами місцевого самоврядування на принципах партнерства та взаємної відповідальності, досягнення європейських стандартів забезпечення та захисту прав і свобод

людини і громадянина констатується в Указі Президента України від 25 січня 2012 року №32/2012 «Питання сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», яким було утворено Координаційну раду з питань розвитку громадянського суспільства як допоміжний орган при Президентові України та затверджено Положення про Координаційну раду з питань розвитку громадянського суспільства [12].

Відповідно до пункту 3 Положення основними завданнями Координаційної ради було визначено:

- розроблення з урахуванням суспільно-політичних процесів, що відбуваються в Україні, та кращого світового досвіду концептуальних напрямів та механізмів державного сприяння розвитку ГС;

- підготовка на основі розроблених напрямів та з урахуванням пропозицій державних органів, ІГС проекту Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, проектів плану першочергових заходів і щорічних планів щодо реалізації Стратегії;

- сприяння проведенню громадських обговорень, наукових конференцій, круглих столів з питань розвитку в Україні громадянського суспільства, забезпечення та захисту прав і свобод людини, а також вивчення громадської думки з питань, віднесених до її відання;

- здійснення аналізу ефективності реалізації Стратегії, загального моніторингу стану виконання плану першочергових заходів і щорічних планів щодо реалізації Стратегії та підготовка пропозицій з їх коригування;

- підготовка, розгляд законопроектів щодо сприяння розвитку в Україні громадянського суспільства, які пропонуються для внесення Президентом України на розгляд Верховної Ради України, проектів актів Президента України у цій сфері та підготовка пропозицій до проектів;

- участь у підготовці послань Президента України до народу, щорічних і позачергових послань Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

- сприяння налагодженню ефективної взаємодії державних органів з ІГС.

Наступним системним кроком, спрямованим на вдосконалення механізму співпраці органів влади та інститутів громадянського суспільства стало затвердження Президентом України Стратегії державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та Плану першочергових заходів щодо її реалізації [13]. Стратегія складалась з 7 розділів: загальні положення; мета та стратегічні пріоритети державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні; принципи державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні; завдання державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та шляхи їх реалізації; механізми реалізації Стратегії; фінансове забезпечення реалізації Стратегії; очікувані результати.

Указом Президента України від 26 лютого 2016 року «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» було затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки та утворено Координаційну раду сприяння розвитку громадянського суспільства як консультативно-дорадчий орган при Президентові України [14]. Указ передбачав щорічне затвердження (у термін до 10 січня) плану заходів на відповідний рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, моніторинг та оцінку із залученням ОГС виконання плану та оприлюднення до 20 лютого звіту про виконання плану за минулий рік. Затвердження плану заходів мало відбуватися з урахуванням результатів публічного громадського обговорення. Крім того, документом містив положення щодо необхідності, під час розроблення проектів законів про Державний бюджет України на 2017 рік та наступні роки виділення коштів на фінансування виконання планів заходів.

Важливим моментом Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки, стала фіксація необхідності реагування на нові виклики у відносинах між державою та громадськістю, що виникли у зв'язку з необхідністю запровадження європейських правил та підходів на основі принципів, закріплених в Угоді про асоціацію між Україною,

з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, постали, а також визнання важливості розвитку співпраці між організаціями громадянського суспільства України та держав-членів ЄС. Національна стратегія включала стратегічні напрями та завдання за якими передбачалася її реалізація: створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку організацій ГС; забезпечення ефективних процедур участі громадськості під час формування та реалізації державної, регіональної політики, вирішення питань місцевого значення; стимулювання участі організацій громадянського суспільства в соціально-економічному розвитку України; створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці.

Важливою новацією Національної стратегії стала також фіксація нових тенденцій розвитку громадянського суспільства, зростанням ролі ГС в просуванні реформ на державному та місцевому рівнях, просуванні ідей європейської інтеграції, сприяння розвитку електронного урядування, а також організація надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, проведення антитерористичної операції, надання допомоги внутрішньо переміщеним особам [15].

З метою реалізації завдань, визначених Національною стратегією, КМУ 11 травня 2017 р. було затверджено розпорядження № 296-р «Про затвердження плану заходів на 2017 рік щодо реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки» [16]. Аналогічні розпорядження КМУ приймалися також у 2018, 2019, 2020 [17-19] роках, що свідчить про усвідомлення представниками влади важливості ролі громадянського суспільства та необхідності співпраці з ГС.

На сьогодні, ключовим правовим актом, який регулює загальні засади співпраці органів влади та ГС є Указ Президента України від 7 вересня 2021 року № 487/2021 «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-

2026 роки» [20]. На відміну від попередніх стратегій, Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки містить ґрунтовний аналіз тенденцій розвитку ГС в Україні та діяльності держави у відповідній сфері, а також перелік документів, які відображають міжнародні зобов'язання України та стандарти у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства. Зокрема, як зазначається у Національній стратегії, з посиланням на дані Державної служби статистики України, протягом 2016-2020 років відбулося суттєве збільшення кількості юридичних осіб, які представляють громадянське суспільство (табл. 2).

Таблиця 2

**Кількість юридичних осіб,
які представляють громадянське суспільство в Україні**

№ п/п	Юридична особа (за організаційно-правовими формами господарювання)	Кількість, одиниць		Зростання, %
		станом на 01.01.2016 р.	станом на 01.01. 2021 р.	
1	Громадські організації	70 321	92 470	31,5
2	Громадські спілки	753	1 875	149,0
3	Благодійні організації	15 384	19 812	28,8
4	Релігійні організації	23 261	26 651	14,6
5	Творчі спілки (інші професійні організації)	279	317	13,6
6	Професійні спілки та їх об'єднання	26 321	28 713	9,1
7	Органи самоорганізації населення	1 415	1 649	16,6
	Всього:	137 734	171 487	24,5

Джерело: Узагальнено автором на підставі [20].

В середньому, за усіма юридичними особами, число ІГС збільшилось на 24,5 %. Метою реалізації Стратегії є створення сприятливих умов для розвитку громадської ініціативи та самоорганізації, формування та діяльності ІГС, налагодження взаємодії між громадянами, згаданими інститутами та органами державної влади, ОМС, у тому числі для реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, задоволення суспільних інтересів, забезпечення громадської участі у прийнятті та реалізації владних рішень. Стратегія базується на принципах, наведених в таблиці 3.

На сьогодні ІГС працюють у більшості суспільних сфер: захисту прав людини та громадянина, представлення інтересів різних груп громадян, надання соціальних та інших послуг, провадження благодійної та волонтерської діяльності, реалізації освітніх і культурних проектів, захисту довкілля, проведення аналізу реалізації державної політики, моніторингу діяльності органів влади, провадження антикорупційної діяльності та інших. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки визначає чотири стратегічних напрями:

- забезпечення ефективних процедур громадської участі у формуванні та реалізації державної політики на національному та регіональному рівнях, вирішенні питань місцевого значення;
- створення сприятливих умов для формування та інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства;
- стимулювання участі ІГС в соціально-економічному розвитку України;
- створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці.

Однак вторгнення армії російської федерації в Україну, яке розпочалося ракетними обстрілами вранці 24 лютого 2022 року сформувало нові правила та принципи до підходів взаємодії органів державної влади та інститутів громадянського суспільства, що є основою для вирішення соціально- економічних проблем держави, створення безпечних умов для кожного громадянина, міжсекторальній співпраці, актуалізації нормативно-правової бази.

Результатом такої співпраці став Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в

Україні» в результаті якого були запроваджені певні обмеження конституційних прав і свобод громадян [21].

Таблиця 3

Принципи, на яких базується Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки

№ п/п	Назва принципу	Суть принципу
1	2	3
1	Самоврядність громадянського суспільства	Органи державної влади, ОМС поважають право громадян на самоорганізацію, утворення та участь у діяльності ІГС. ІГС вільні у визначенні своїх цілей, прийнятті рішень, провадженні діяльності, за винятком обмежень, установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.
2	Рівність можливостей	Органи державної влади, ОМС створюють рівні можливості для реалізації громадянських прав незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, етнічного та соціального походження, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак.
3	Участь та інклюзивність	Рішення, що стосуються питань реалізації Стратегії, приймаються відповідними органами за Результатами вивчення інтересів та потреб громадян, ТГ, ІГС, зокрема шляхом проведення публічних консультацій; створюються умови для рівноправної громадської участі, вживаються заходи для подолання перешкод для представлення інтересів тієї чи іншої суспільної групи.
4	Партнерство	Органи державної влади, ОМС, ІГС та бізнес використовують можливості співпраці для реалізації Стратегії, досягнення позитивних змін у суспільстві та створення публічного блага.

продовження таблиці 2

5	Прозорість та підзвітність	Інформація про реалізацію Стратегії є відкритою для громадськості та оприлюднюється на офіційних вебсайтах органів державної влади, ОМС. Це дає можливість громадянам, ІГС, міжнародним організаціям, науковим установам, експертам брати участь у моніторингу та оцінці результатів реалізації Стратегії, надавати пропозиції.
6	Взаємна відповідальність усіх суб'єктів реалізації Стратегії	Органи державної влади, ОМС та ІГС, що долучаються до реалізації Стратегії, у межах своїх повноважень, можливостей та ресурсів докладають необхідних зусиль для ефективного виконання завдань Стратегії.

Джерело: Узагальнено автором на підставі [20]

За визначенням, наведеним у статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [21].

Також Закон України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає певні процедурні зміни, які зокрема, але не виключно обмежили взаємодію органів державної влади та інститутів громадянського суспільства.

Серед таких обмежень можна виділити ч. 10 статті 9 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», яка передбачає,

що у період дії воєнного стану на акти органів місцевого самоврядування, військово-цивільних адміністрацій та військових адміністрацій, а також їх посадових осіб не поширюються вимоги у частині оприлюднення проєктів актів. Тобто більшість нормативно-правових актів були прийняті одноосібно без урахування відкритості та гласності.

Органи державної влади призупинили надання відповідей на окремі запити та звернення громадян, посилаючись на обставини непереборної сили незалежно від того, чи ведуться безпосередньої бойові дії на території громади чи ні.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 року № 263 «Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану», органам державної влади рекомендувалося зупиняти, обмежувати роботу інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів, що призвело до обмеження в отриманні інформації громадян. Проявлялися випадки повного закриття веб-сторінок органів державної влади. Ці заходи здійснювалися в цілях інформаційної безпеки та захисту персональних даних працівників ОДВ. В таких заходах мінімізувалась участь інститутів громадянського суспільства, зокрема у проведенні громадського контролю за діяльністю органів влади. [22].

Введення воєнного стану, обмежило виконання Закону України № 2939 «Про доступ до публічної інформації» та Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, затвердженого постановою КМУ від 21.10.2015 № 835, розпорядники інформації зобов'язані були оприлюднювати доступну їм інформацію на своєму офіційному веб-сайті [23].

Функціонування громадських рад під час воєнного стану змінилися 16 серпня 2022 р. внесенням змін до постанови Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996 [28].

Зміни передбачають, що на період воєнного стану:

– формування нового складу громадської ради має здійснюватися органом виконавчої влади через 6 місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану;

– продовжується строк повноважень громадських рад, які вже функціонують, до затвердження їх нового складу;

– встановлюється можливість обмеження у разі необхідності за рішенням органу виконавчої влади: доступу членів громадської ради до приміщень, в яких розміщений орган; залучення до роботи ради працівників органу; оприлюднення інформації про діяльність громадської ради (з подальшим оприлюдненням протягом 6 місяців з дня припинення чи скасування воєнного стану).

Рішення, спрямоване на забезпечення безперервності діяльності громадських рад під час воєнного стану, та, водночас, усуває ризики для життя і здоров'я представників інститутів громадянського суспільства, членів громадських рад та працівників органів виконавчої влади.

Законотворчі зміни останніх років сприяли розвитку ІГС. Було розроблено ряд підзаконних актів та Законів. Серед таких Закон «Про основні засади молодіжної політики», що передбачає інституційні основи та способи залучення молоді до реалізації молодіжної політики. Закон регламентує такі інструменти участі молоді: інформування молоді, консультації з молоддю, діалоговий формат взаємодії з молоддю та партнерство.

В документі передбачається інструмент взаємодії ОДВ та ІГС, а саме створення консультативно-дорадчих органів за участю молодіжних рад на місцевому та регіональному рівнях, Національної ради з питань молоді при Кабінеті Міністрів України.

Законом передбачається створення посади радника із молодіжних питань для керівників центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування.

Законом передбачається створення нової державної установи, яка має займатися інституційною підтримкою молодіжних громадських організацій та фінансуванням молодіжних проєктів – Український молодіжний фонд [24].

Ця ідея вже пройшла публічні обговорення проєкту та

напрацьовано основу нормативно-правової бази для забезпечення діяльності Фонду. Однак, подальшу роботу з підготовки нормативно-правового акта було тимчасово призупинено.

Варто також проаналізувати нещодавно ухвалений в першому читанні проєкт Закону «Про публічні консультації» (реєстр. № 4254) який передбачає однакові для всіх ОДВ та органів місцевого самоврядування стандарти проведення публічних консультацій з метою створення сприятливіших умов для участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики.

Закон пропонує додати Президента України, державні колегіальні органи та Національний Банк України до переліку суб'єктів які зобов'язані проводити публічні консультації. Зобов'язати органи місцевого самоврядування проводити публічні консультації [25].

Важливою подією для практичного впровадження електронних конкурсних процедур стало прийняття наступних змін.

В серпні 2021 року були прийняті важливі зміни до Порядку проведення конкурсу з визначення розроблених інститутами громадянського суспільства програм (проєктів, заходів), для виконання (реалізації) яких надається фінансова підтримка, що був затверджений постановою уряду України. Це практично дало поштовх до впровадження електронних конкурсних процедур.

Створення онлайн-платформи «ВзаємоДія» Міністерства цифрової трансформації (Мінцифри) дала можливість проводити конкурси онлайн. Умови електронних конкурсів мають прозору процедуру та автоматизацію формування рейтингів проєктів без втручання організаторів, а також уніфіковані форми заявок для участі та єдині правила для всіх учасників.

На жаль в період воєнного стану проведення конкурсів призупинено.

Щодо інституційної спроможності українських ІГС варто сказати, що вони залишаються на достатньо високому рівні. Попередні роки в умовах пандемії навчили переорієнтувати напрями власної діяльності, зокрема на боротьбу з наслідками коронавірусу, або змінити організаційні засади своєї роботи – перейти на дистанційний формат.

Події широкомасштабної війни РФ проти України значною мірою вплинули на роботу суб'єктів громадянського суспільства. Передусім ІГС стикнулися з такими проблемами:

- неможливість реалізовувати попередні проекти та заплановану діяльність;
- втрата організаційної стабільності: офісних приміщень, обладнання, тощо;
- необхідність переміщення до безпечніших регіонів України або за кордон;
- необхідність адаптації до роботи в умовах воєнного стану;
- зміна пріоритетів та переформатування власної діяльності.

Проте, незважаючи на ці виклики, загальна життєздатність ІГС залишилась на значно високому рівні, що продемонструвала діяльність ІГС у перші місяці війни. Інституційній спроможності українських ІГС сприяє доступна і швидка процедура їх державної реєстрації. Крім того, реєстрація громадської чи благодійної організації є безкоштовною. Часові межі реєстрації також нетривалі: три дні – для громадських організацій та один день – для благодійних організацій. Спосібів реєстрації існує кілька, зокрема можлива реєстрація в територіальних відділах Міністерства юстиції України, у центрах надання адміністративних послуг (ЦНАПах), через приватну адвокатську фірму.

З 2019 р. з'явилася можливість зареєструвати громадську чи благодійну організацію онлайн через платформу «Онлайн будинок юстиції». Хоча така реєстрація має свої особливості та недоліки, під час пандемії коронавірусу в умовах обмеженої роботи державних установ вона стала однією з додаткових можливостей для охочих зареєструвати свою організацію.

Підсумовуючи варто зазначити, що напрямки діяльності ІГС змінилися у всіх, від евакуації цивільних із зони бойових дій до купівлі доступу до космічного супутника. Одним з напрямків діяльності ІГС стало інформування та юридична допомога. Війна це не лише вбивства та зруйновані будинки, це значні проблеми внутрішньо переміщених осіб розпочати нове життя маючи численні проблеми.

ІГС створили безліч гарячих ліній правової допомоги, де проводили консультації, надавали вторинну правову допомогу, складати процесуальні документи, допомагати в судах. Навіть ті, хто залишився на окупованій території мали змогу отримати важливу інформацію.

Після того як представники громадянського суспільства стають для держави партнерами можна говорити про їх вплив на публічну політику. Багато експертів інститутів громадського суспільства почали залучати до різних процесів з підготовки проєктів законів. Наприклад Закон України «Про забезпечення прав та свобод внутрішньо переміщених осіб» був написаний, зокрема експертами громадських організацій.

Висновки. В статті проаналізовано нормативно – правове забезпечення взаємодії органів влади з інститутами громадянського суспільства, показано поступовий розвиток співпраці органів влади та інститутів громадянського суспільства, який включав такі етапи як запровадження консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, ухвалення рішення про утворення Громадської ради при Кабінеті Міністрів України та громадських рад при центральних, місцевих органах виконавчої влади, затвердження щорічних орієнтовних планів проведення консультацій з громадськістю. Підкреслено важливість розбудови співпраці органів влади з ІГС прийняття Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства, визначення основних принципів взаємодії органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства та форм взаємодії ОВВ з ІГС. Окрему увагу приділено питанням розроблення планів заходів щодо реалізації Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства та звітів про їх виконання, утворенню Координаційної ради з питань розвитку громадянського суспільства як допоміжного органу при Президентові України, затвердженню національних стратегій сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки та на 2021-2026 роки. Проаналізовано та висвітлено недоліки нормативно-правового забезпечення такого інституту як ради громадського контролю.

existence. The legitimacy of state power, its content and stability depend on such an interaction. After all, the development of the Ukrainian state is characterized by the modernization of all social institutions involved in the process of democratic transformation. However, these changes are not easy, and even hellish, because along with the COVID-19 pandemic, they are accompanied by a fight against an external enemy - the Russian Federation, which in 2014, by occupying and annexing Crimea and parts of Donetsk and Luhansk, which on February 24, 2022 launched an insidious attack on Ukraine unleashed a full-scale war on the territory of our state.

The globalization movement, the development of a single information space, innovative, public activity of society have largely contributed to the above-mentioned modernization processes. With the opposition of Ukrainian society to the aggressor, all democratic countries of the world have united around Ukraine, which appears as another aspect of Ukraine's unchanging course towards democracy, EU and NATO membership, which is actively supported by civil society.

Key words: *civil society, public authorities, civil society institutions, improvement of state policy, normative and legal regulation of the promotion of the development of civil society in Ukraine, martial law, social partnership, public control.*

Received: 18.08.22

References

1. Pro Komisiuu spryannia demokratyzatsii ta rozvytku hromadianskoho suspilstva: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 11 kvitnia 2001 roku №245/2001 [About the Commission for Promotion of Democratization and Development of Civil Society: Decree of the President of Ukraine dated April 11, 2001 No. 245/2001]. (2001, April 11). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/245/2001/ed20010411#Text> [in Ukrainian].
2. Pytannia Komisii zi spryannia rozvytku hromadianskoho suspilstva: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 7 zhovtnia 2002 roku № 898/2002 [Issues of

the Commission for the Promotion of Civil Society Development: Decree of the President of Ukraine dated October 7, 2002 No. 898/2002]. (2002, October 7). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/898/2002#Text> [in Ukrainian].

3. Deiaki pytannia shchodo zabezpechennia uchasti hromadskosti u formuvanni ta realizatsii derzhavnoi polityky: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 zhovtnia 2004 r. №1378 [Some issues regarding ensuring public participation in the formation and implementation of state policy: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 15, 2004 No. 1378]. (2004, October 15). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1378/2004#Text> [in Ukrainian].

4. Pro skhvalennia Kontseptsii spriannia orhanamy vykonavchoi vlady rozvytku hromadianskoho suspilstva: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 lystopada 2007 r. №1035-r [On the approval of the Concept of the promotion of the development of civil society by executive authorities: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 21, 2007 No. 1035-p.]. (2007, November 21). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1035-2007-%D1%80/ed20071121#Text> [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo realizatsii u 2008 rotsi Kontseptsii spriannia orhanamy vykonavchoi vlady rozvytku hromadianskoho suspilstva: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28 travnia 2008 r. №784-r [On the approval of the plan of measures for the implementation in 2008 of the concepts of assistance by executive authorities to the development of civil society: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of May 28, 2008 No. 784-r]. (2008, May 28). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/784-2008#Text> [in Ukrainian].

6. Pro molodizhni ta dytiachi hromadski orhanizatsii: Zakon Ukrainy vid 1 hrudnia 1998 roku №281-XIV [On youth and children's public organizations: Law of Ukraine dated December 1, 1998 No. 281-XIV]. (1998, December 1). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/281-14#Text> [in Ukrainian].

7. Pro blahodiinytstvo ta blahodiini orhanizatsii: Zakon Ukrainy vid 16 veresnia 1997 roku №531/97-VR [On charity and charitable organizations: Law of Ukraine dated September 16, 1997 No. 531/97-VR]. (1997, September 16). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/531/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

8. Pro profesiinykh tvorchykh pratsivnykiv ta tvorchi spilky: Zakon Ukrainy vid 7 zhovtnia 1997 roku №554/97-VR [On professional creative workers and creative unions: Law of Ukraine dated October 7, 1997 No. 554/97-VR]. (1997, October 9). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/554/97-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

9. Pro profesiini spilky, yikh prava ta harantii diialnosti: Zakon Ukrainy vid 15 veresnia 1999 roku №1045-Kh [On trade unions, their rights and guarantees of activity: Law of Ukraine dated September 15, 1999 No. 1045-X]. (1999, September 19). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1045-14#Text> [in Ukrainian].

10. Pro orhanizatsii robotodavtsiv: Zakon Ukrainy vid 24 travnia 2001 roku №2436-III [On employers' organizations: Law of Ukraine dated May 24, 2001 No. 2436-III]. (2001, May 24). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2436-14#Text> [in Ukrainian].

11. Pro asotsiatsii orhaniv mistsevoho samovriaduvannia: Zakon Ukrainy vid 16 kvitnia 2009 roku №1275-VI [On associations of local self-government bodies" Law of Ukraine dated April 16, 2009 No. 1275-VI]. (2009, April 16). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1275-7317#Text> [in Ukrainian].

12. Pytannia spryiannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25 sichnia 2012 roku №32/2012 [The issue of promoting the development of civil society in Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated January 25, 2012 No. 32/2012]. (2012, January 25). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/32/2012/ed20120125#Text> [in Ukrainian].

13. Pro Stratehiiu derzhavnoi polityky spryiannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini ta pershocherhovi zakhody shchodo yii realizatsii: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 bereznia 2012 roku №212/2012 [On the Strategy of the state policy of promoting the development of civil society in Ukraine and priority measures for its implementation: Decree of the President of Ukraine dated March 24, 2012 No. 212/2012]. (2012, March 24). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/212/2012/ed20120324#Text> [in Ukrainian].

14. Pro spryiannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 26 liutoho 2016 roku [On promoting the development of civil society in Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated February 26, 2016]. (2016, February 26). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/68/2016#Text> [in Ukrainian].

15. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2017 rik shchodo realizatsii Natsionalnoi stratehii spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2016-2020 roky: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 11 travnia 2017 r. № 296r [On the approval of the 2017 action plan for the implementation of the National Strategy for the Promotion of Civil Society Development in Ukraine for 2016-2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 11, 2017 No. 296]. (2017, May 11). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/296-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

16. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2018 rik shchodo realizatsii Natsionalnoi stratehii spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2016-2020 roky: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 travnia 2018 r. № 297 r [On the approval of the 2018 action plan for the implementation of the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2016-2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated May 10, 2018 No. 297]. (2018, May 10). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/297-2018-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

17. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2019 rik shchodo realizatsii Natsionalnoi stratehii spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2016-2020 roky: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 serpnia 2019 r. № 657-r [On the approval of the plan of measures for 2019 regarding the implementation of the National strategy for promoting the development of civil society in Ukraine for the years 2016-2020, Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 14, 2019 No. 657]. (2019, August 14). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/657-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

18. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2020 rik shchodo realizatsii Natsionalnoi stratehii spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2016-2020 roky: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 lypnia 2020 r. № 839-r [On the approval of the 2020 action plan for the implementation of the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2016-2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 8, 2020 No. 839]. (2020, July 8). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/839-2020-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

19. Pro Natsionalnu stratehiiu spriannia rozvytku hromadianskoho suspilstva v Ukraini na 2021-2026 roky: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 7 veresnia 2021 roku № 487/2021 [On the National Strategy for Promoting the Development of Civil Society in Ukraine for 2021-2026: Decree of the President of Ukraine of September 7, 2021 No. 487/2021]. (2021, September 7). *zakon.rada*.

gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/487/2021#Text> [in Ukrainian].

20. Dovira do hromadskykh orhanizatsii zrostaie, ale suspilstvo staie bilsh radykalnym, - rezultaty doslidzhennia. Mizhnarodnyi fond «Vidrodzhennia» [Trust in public organizations is growing, but society is becoming more radical - the results of the study. «Renaissance» International Foundation]. *irf.ua*. Retrieved from https://www.irf.ua/dovira_do_gromadskikh_organizatsiy_zrostaie_ale_suspilstvo_stae_bilsh_radikalnim_rezultati_doslidzhennya [in Ukrainian].

21. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta vid 24.02.2022 r. № 64/2022 [On the introduction of martial law in Ukraine: Decree of the President of February 24, 2022 No. 64/2022]. (2022, February 24). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> [in Ukrainian].

22. Deiaki pytannia zabezpechennia funktsionuvannia informatsiino-komunikatsiinykh system, elektronnykh komunikatsiinykh system, publichnykh elektronnykh reiestriv v umovakh voiennoho stanu: Postanova KMU vid 12.03.2022 roku № 263 [Some issues of ensuring the functioning of information and communication systems, electronic communication systems, and public electronic registers under martial law: Resolution of the CMU dated March 12, 2022 No. 263]. (2022, March 12). *kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-zabezpechennya-funkcionuvannya-informacijno-komunikacijnih-sistem-elektronnih-komunikacijnih-sistem-publichnih-elektronnih-reyestriv-v-umovah-voyennogo-stanu-263> [in Ukrainian].

23. Pro dostup do publichnoi informatsii: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 2939 VI [On access to public information: Law of Ukraine dated 13.04.2012 No. 2939 VI]. (2012, April 13). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> [in Ukrainian].

24. Pro osnovni zasady molodizhnoi polityky: Zakon Ukrainy vid 27.04.2021 № 1414-IX [On the main principles of youth policy: Law of Ukraine dated 04/27/2021 No. 1414-IX]. (2021, April 27) *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text> [in Ukrainian].

25. Pro publichni konsultatsii: proekt zakonu vid 23.10.2020 №4254 [On public consultations: draft law of October 23, 2020 No. 4254]. (2020, October 23). *w1.c1.rada.gov.ua*. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70235 [in Ukrainian].

26. Pro zapobihannia koruptsii: Zakon Ukrainy vid 14 zhovtnia 2014 roku

№ 1700-VII [On Prevention of Corruption: Law of Ukraine dated October 14, 2014 No. 1700-VII]. (2014, October 14). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> [in Ukrainian].

27. Pytannia Rady hromadskoho kontroliu pry Derzhavnomu biuro rozsliduvan: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 5 liutoho 2020 roku № 42/2020 [Issues of the Council of Public Control under the State Bureau of Investigation: Decree of the President of Ukraine dated February 5, 2020 No. 42/2020]. (2020, February 5). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/42/2020#n13> [in Ukrainian].

28. Pro volontersku diialnist: Zakon Ukrainy vid 19.04.2011 r. № 3236-VI [On volunteering: Law of Ukraine dated 19.04.2011 No. 3236-VI]. (2011, April 19). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17#Text> [in Ukrainian].

29. Shtyrov, A., & Yemelyanov, V. (2020). Yevropeiskyi dosvid u sferi vzaiemodii derzhavy ta instytutiv hromadianskoho suspilstva. [European experience in the field of interaction between the state and institutions of civil society]. *Publichne upravlinnia ta rehionalnyi rozvytok – Public administration and regional development*, (9), 940-965. Retrieved from <https://doi.org/10.34132/pard2020.09.12> [in Ukrainian]

Відомості про автора / Information about the Author:

Гончарук Василь Віталійович: Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби, Київський національний університет імені Тараса Шевченка: вул. Академіка Ромоданова, 12/2, м. Київ, 03057, Україна.

Vasyl Honcharuk: Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv, vul. Akademika Romodanova, 12/2, Kyiv, 03057, Ukraine.

ORCID.ORG./ 0000-0003-1119-0543

E-mail: 0960360000@i.ua